

REGÉLŐ.

Pesten vasárnap január. 6^{kán} 1839.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csütörtökön. Fél évi díjja helyhen képekkel 5 ft. borítéktalanul; postán 6 ft. pengőben. Budapestiek évnegyedenként is válthatnak példányt. A' folyóiratnak egyes száma, vagy képe 12 kr. p p

ORSZÁG 'S NÉPISMERTETÉS.

Trencsin vármegye.

Jassik Menyhérttől.

(Trencsin megyei köznép és Zsigmondháza rajzával)

Czélaltan hiúság lenne ugyan e' hirlapi szűk térre szorítani ohajtanom e' megyének történeti terjedtebb leírását; mert hazánk minden megyéje közül kitünőleg ez azon történet-gazdag táj, mellynek minden részén most is látható emlék-tárgyak, 's az ezekkel összekötött viszonyok, valamint a' diplomatikának szövétnekül, ugy az író tollnak felséges anyagul szolgálhatnának, miként ez fényes helyzetű egyik hazánkfijának a' Vágh vizén tett utazásául nagy fáradalommal irtt szép munkájából*) eléggé kiviláglik: de mivel alkalman volt pár évi tapasztalás által bővebben ismerhetni e' vidéket, méltatlanságnak tartanám, az olvasó magyar közönséggel is nem tudatni, ha mit itt közleni érdemesnek találék. — Szóval: czélom csak e' lapok szűk voltukhoz alkalmazottan ismertetni e' megyét azokkal, kik a' hon szelidebb légű síkjának szülöttei levén, sokakban a' valóságtul különböző fogalmakkal bírnak e' tájrul, — valamint azon honfit, ki hazáját nem ismerve csak a' külföld nevezetességeit magasztalja — Trencsin regényes völgyeire vezetni, 's — neki fülébe sugni, hogy édes honában még a' Karpatok közt is láthatni dús kalászkokat — britteitadellákat, — schveiciaknál elragadóbb szirt-tornyozatokat — pedig éppen ott, hol eldődeinek erősbjei küzdének — hol valamint minden időbeli nagy férjfiak 's hű polgároknak — ugy a' tatár, török 's más elleneknek nyomai láthatók, — hol a' hatalmas trencsini grófok, — az erőszakos Podmaninok, hős Thurzók, harczos Szunyoghok mind annyi korszakokat alkotának, — hol Zápolyák, Bethlenek Rákóczyak, Tökölyiek, Bocskaiak csatáztak, — hova számos ősmagyar család, 's talán az övé is, vonult vala.

*) Malerische Reise auf dem Vágh Flusse. Vom Freyherrn von Mednyánszky.

Honunknak ez északkeleti végmegyéje északnyugotról Morvával — északról Sléziával, éjkeletről lengyel országgal, majd Árva vármegyével — keletről Thuróc — délről 's nyugotról Nyitra vármegyékkel határhozó 88 négyszögmértföldnyi területén 295.000 lakost, egy királyi 's 18 m.várost, 398 falut számlál; 's minthogy Trencsinnek nevezetesebb helyei mind azon kies térvölgyön fekvék, melyet e' felrésznek fő folyója, a' Vágh is, pályatérül választva bitangol, azért a' Vágh völgyén végig — keresztülmegy Trencsinnek közép vonalán is, 's megláthatja majd egészen e' megyét: — ki, ha kivált nyárszakán teszi ez útját, a' tündérek regényes világában képzelheti magát. — Ugyan is majd a' szem előtt szüntelen változó tájaknak festői ecsettel is utánoszthatlan regényes alakjuk, majd a' különbféle idomú, már kopasz, már fenyő- vagy bükk-borított hegyek, — 's az ezekből bugygyanó forrás — vagy hó vizéből alakult patakok, — melyeknek némellyike robajjal — némellye játszi kanyargással siet a' Vágh elnyelő medrébe, — majd a' meredek szirteken épült hajdani büszke várak romai, valamint a' természet gyönyöreinek, úgy a' mult, jelen, 's jövődönnek eleven képeit tükröztetik elébe az előszázadok szelleme ihlelte bajnokok országában ábrándozó utasnak, kivált, ha előtte hazája történetei ismeretesekek.

A' Nagy-Szombath tájáról Trencsin vármegyébe utazó eléri ennek határát, mihelyt Vágh-Ujhelyt hagyva, a' morvaszéli hegyekből gyakran kártékony rohanással lesiető, de néha hónapokig is száraz medrű Klanecsnicza nevű folyam hidjára fellép. — Itt azonnal a' Vágh déli 's túl részén fekvő Beczkó m.város fölötti Bolondócz vár kormos omladékaí ötlenek szemébe. Ki személhetné e' romokat a' nélkül, hogy e' várat a' monda szerint kedvelt udvari bolondjának (Beczko vagy Buezkónak) kedveért ide építettő Stibor vajdárul, e' táj hajdani zsarnok urárul 's vele összeszótt, és a' hazafit nem kissé érdeklő történetekről ne emlékezék? — Midőn először Beczkót látnám, nemcsak Stibor regéje, de az itt termő bor is, mellynek ivásával a' közmondás szerint „síró gyermekeket ijesztenek“ — eszembe jutván, szőlőhegyei fekvését törekvém megszemlélni: de ezeket az országuatról fel nem lelven, kerestem az alkalmat a' fennebbi állítás mennyiben igaz voltáról felvilágosításhoz juthatni. Egy társaságban módom volt czélt érnem, hol bizonyos beczkói ur, a' kérdőleg feladott mondat előbb hétszer elátkozván, módosítólag imígy fejté-ki. — „Beczkónak szőlőtermő dombjai, észak felé fekvésük miatt, sokszor a' mivesnek fáradaimait se jutalmazván-meg, ma már többnyire mind szántóföldekül használvák ugyan, a' még létező, 's leginkább urasági egy két szőlő

azonban jó bort terem — miről tapasztalás által is meggyőződnöm Beczkóra hívott-meg; mit én azonban inkább meg engedtem, mint sem ez országuton kívüli, a Vágh tulpartján fekvő helynek színére mentem volna — borkóstolóra.

(Folytatása következik.)

ELBESZÉLÉS.

Lengyel menekvő.

(Folytatása)

Csak valljuk-meg, szívünkre téve kezeinket, hogy bár mit beszéljen is sok redős homlokú böcs, nincs széles e világon olly hatalmas dolog, mint a szerelem; 's nem mindig vádolásra méltó a mély érzésű, ki ettől áthevülve, mint szárazságban epedő virág, meghajlik hatalma alatt. Hidegen nyugszik a gyermeki kebel, mint éjköd a föld színén; azonban nyílik az ifjúságnak hajnala, 's fölkel ragyogva a szerelem forró napja. Csuda-e, ha a nyugvó anyag mozgásba jő, ha egy felsőbb tartományba röpül, szelek játéka lesz, 's villámok cikáznak keblében? A szerelem az, melly tűzfolyamként az emberiség egyetemét keresztülfolyja; vezér-csillagul áll az ifjú előtt; áld és öldököl. A hős elszánt lélekkel rohan a kész halálra, hazája szent ügyében: de csak szerelem az, mellynek fájdalmi között, mint forrás melletti Narczissz, az epedő szív sírba száll.

Ne csudálkozzék tehát senki, ha mondom, hogy miután ifjúnk a szegény háznál megtelepült, 's naponként tanúja volt a házások boldogságának, lelkét még eddig nem érzett borúlat szálal-meg. Boldogtalansága soha sem feküdt még olly teherrel rajta, mint most. A különben is gyöngye test napról napra emésztődött. Eddig minden csapásnak közepette is kívánt élni, most szelid megnyugvással nézé, mint közelit az örök nyugalomra. Sebeit gyógyítani nem tudá 's nem akará. A lélek és test bajai 's fájdalmi szüntelen növekedtek; míg végre egybecsapván, az ifjút veszedelmes nyavalával boriták-el.

III.

A szép ház mellett, mellyben a kellemes Ida élt férjével, egy falusi némberekből álló csoport álla, körbe fogván egy ismeretlen 's gyaníthatólag nem e tájról való éltés nőszemélyt. Halvány volt e nő, 's arcza kiállott terhes lélekfájdalmat, és zordon bánatot mutatott. Szemei földre valának szegezve és csak néha emelé-fel azokat; futólag 's ilyenkor vizsgáló, de félelmes pillana-

tokkal szaladtak végig a' sokaságon. A' falunak szláv ajkú lakosai bámulva állottak körülötte; 's mivel hozzá intézett kérdéseikre tőle kielégítő feleletet nem kaphattak, egymás közt ítéleteiket sugdosák az ismeretlen felől. Végre egy a' többiek közül karján fogá, 's megszóllítá:

— Fáradt vagy? Jer hozzám, pihend-ki magadat.

— Nem, nem, monda szelid hangon az ismeretlen, még nem mehetek.

— 'S miért nem jöhetsz? — megszóllítá egy másik.

— Mert gyermekemet várom ide! — lön a' felelet, a' nélkül hogy szemeit a' földről felemelné.

— El fog jőni? — kérdék néhányan.

— Neki el kell jőni, — még csak egy két' percz! van hátra; 's ha ezt elmulasztja, örökre oda van. De el fog jőni.

— 'S hol van most? — mondának ismét.

— Elment messze, messze, — hol utól nem érhetik! — szólt a' nő, 's örömsugárzék szemeiből, — hol bátorságban van üldözőitől, és senki sem ismeri. Senki, — egyedül anyja fog reá ismerni, 's őt karjai közé szorítani.

A' körülállók bámulva néztek reá.

— Sebei voltak — folytatá ez — sebei, mellyeket háborúban kapott. Igen, karján, arcán, és keblén. Ah! keblén a' legnagyobb volt; egy mély kardvágás. Még vérzett, midőn elfutott; jól be sem kötözheté anyja. Igen; de neki futnia kelle; — futnia, 's elhagyni anyját, hazáját, és mindenét, — idegenek közé menni, hol senki sem tekint-meg sebeit. De hiszen ezek már meggyógyultak, — meggyógyultak, 's az anya épen ölelheti szép fiját.

— Ezen asszony gyermekét keresi — megszóllalt a' jelenvalók egyike.

— Ugy van, mond a' másik, nem jó volna-e, azon idegenhez elvezetni?

— Mellyik idegenhez?

— Ej no! ki néhány hete jött falunkba, 's ott azon szemben levő alacsony házban fogadott lakást.

— A' tanács nem rossz! — mondának néhányan.

Az idegen karját megfogták többen, 's a' mondott házhoz kezdték vezetni.

— Gyermekemhez viztek? — szólla az, mintegy álomból felrettenve — hol van? merre van?

A' vezetők megindultak; ő csendes léptekkel ment mellettök, 's a' népcsoport követé.

— Kicsoda azon nőszemély, kit ott vezetnek! — kérde néhány ujan érkezett.

Egy a' csoportból vállat vonított.

— Valamelly idegen, és tébolyodott.

— Tébolyodott?! — szóllának csudálat és szánakozás hangján.

IV.

Kisdéd falusi házacská volt, mellybe a' mondott lakosok vezették az ismeretlent, szahnával fedve, kis ablakkal. Keskeny térrű szoba nyílt-meg előttük, csaknem üresen, egyedül a' pusztá falak tűnvn-fel. De a' szobának egy szögében olly látvány mutatkozott, melly a' belépők szemeit jobban magára vonta, mint akármi más. Régi, kopott ágyban feküdt itt egy beteg ifjú. Előtte, egy széken és rosz asztalon kívül, semmi sem volt egyéb, 's betegségén kívül a' szánakozást ez elhagyatott szegénység 's nyomorúság is felkölthette volna. Az ifjú halványon 's mozdulatlan feküdt ott, mint márványkép; csak néha nyitá-fel szemeit, 's majd ismét bágyadtan leszorítá azokat, 's néha emelé-fel karjait, mintha segédelmet elfogadni, vagy valakit ölelni akarna, 's majd ismét le-súlyedni hagyá.

A' csoport csudálkozva és némán állt-meg a' bejövetelnél, ki-ki a' magán kívül levő betegre függeszté szemeit.

Ez most megmozdult, leheleteit erősebben és gyorsabban szedé, 's ajkainak mozgása szavakat látszék rebegni.

A' nép figyelmezve közelebb vonult a' szenvedőnek ágyához.

A' beteg kevés idő után gyöngé, de érthető hangon e' szókat ejté-ki: „lengyel ország! — — hazám!“ — 's ismét elhallgatott.

A' társaság némelly személyei elkezdtek egymás közt suttogva beszélni. A' tébolyodott némán és változás nélkül álla közöttük.

Az ifjú egy fordulást tett, 's erősebb hangon felkiáltott: „anyám!“ és — felpillantott.

Tekintete az előtte állókra esett, 's csudálva nézé őket az eszmélni kezdő. A' forróságszülte tarka álmokképek szétozlottak lelke előtt, 's ismét érzeni és érteni kezdé a' valót. Álmélkodó tekintete a' nőre esván, gyöngé de élénkebb hangon kiáltá hozzá: „anyám!“ — egyszersmind karai ölelésre nyultak, testét erőködve emelé-fel, de melly a' nyavala terhe miatt visszaesett, csak karai maradtak a' légben, és szemeiből két csepp hömpölygött-le a' párnára.

(Folyt. következik.)

TERMÉSZETI TÖRTÉNET 'S TUDOMÁNY.

Medvefóka. (*Phoca ursina*.) A' medvefókát leginkább Commodore és Pribylow szigeteken vadásszák *): de legtöbb van még is szent Pál szigeten, hol csupán e' végből tartozkodik egy csapat rókaszigeti Aleut és néhány Orosz. Nem lesz érdektelen a' medvefókának életmódjáról is röviden szólnunk, mielőtt vadászása módjának leírására ereszkednénk.

A' medvefókászok ez állatot következőleg különböztetik-meg: sekatesi, polusekatesi (főlsekates), cholustjáki, matki (nő) és cotiki (kölyök).

Sekatesinak az olly felnőtt himet nevezik, melly' hat évet már meghaladt, és vagy valósággal van egy csapat nöstényje, vagy ollyasnak birtokába jutni, hatalmában van Nagyságban háromszor négyszer mulja felül a' nöstényt. Bőrének színe sötét szürke. Fejétől fél tésteig sokkal hosszabb szőre, mint azontul, és azonkül borzas.

Polusekatesi-nak az olly 4—5 éves himet nevezik, mellynek az idősb hímek még nem engedik-meg nőt tartani. Cholustjáki névvel a' 2—3 éves hímeket nevezik. Ezeknek nincs sörényök, színök pedig, különösen tavaszkor, világos szürke. Matkinak a' már fiazó nöstényeket nevezik. Ezek csak kétszer vagy háromszor nagyobbak a' kölyköknél; színök nem egyenlő, némelyeké rótbarna, másoké szürkébe játszó, ismét másoké vörhenyeges szürke. Cotikinak neveztetnek általában a' kölykök, négy hónapostól esztendő s korukig, és az ollyak is, mellyek tavaszon születnek 's ősszel leöletnek. A' cotiki főleg kedveltetik gyapjas bőréért. E' gyapjas sajáttság különbözteti-meg a' medvefókát tengeri kutya, oroszlánfóka 's általában minden fóka-fajtól, 's ez szerez neki a' prémőr-kereskedésében is többi fölött elsőséget.

A' tengerben halak és kagylókkal táplálja magát a' medvefóka; hangja hasonló a' juh bégéséhez. Az aleuti szigetsorozatokat tengerszorosán, 's különösen az unimaki uton keresztül éjszának, a' kamsatkaí tengerbe usznak; sz. Pál szigettől éjszának már nem találhatók. Először a' sekatesik jelennek-meg: — sz. Pál szigetet tavaszhoz 18—19-ike körül közelítik-meg, habár még jég környezné is partjait. Minden sekatesi ugyan azon helyen lép partra, hol előbbi éven kilépett, és ott nem ritkán hó és jég közé telepedik. E' tanyákat soha sem választják homokos, hanem inkább lapos 's nagy kövekkel elhintett partokon, többnyire pedig a' szigetek déli részén. Megérkezésükkor rendkívül meghízának a' sekatesik, nyárhó közepe felé ellenben annál inkább elsoványodnak. Partra érve majd szakadatlan alusznak. Hangjokat soha sem hallani, ha mindjárt egy uj társuk érkezik is meg. Tavaszutó hó vége felé a' tengerre kezdenek nézni, mert ez idő-tájban érkeznek-meg a' nöstények. Ezentul a' sekatesi soha sem távozik a' partról, legfőlebb nője után szökik tengerbe, ha valamelyiknek eszébe jutna, tőle megszökni akarni. Mig a' nöstény nem fiazik, folyvást féltékeny vigyázékonyssággal őrködik a' him párja felett; távoznia oldala mellől ürügy alatt sem engedi-meg; később szabad ugyan a' tengerre lemennie, hanem akkor fiai tuszul maradnak a' himnél.

*) Hajdan tömördek volt a' los-forellones-i sziklákon is, St. Francisco öölnek ellenében; azonban az egyesült státusok lakói ott egészen kiirtották. Guadeloupeban is találhatni a' medvefókának egy bizonyos nemére; de a' melegebb egyályiak kisebbek éjszaki rokonaiénál. Az Angolok fur-seal-nek nevezik a' medve-fókát.

Midőn a' nöstények megjelennek, minden sekatesi annyit igyekszik belőlek lefoglalni, mennyit csak lefoglalhat, 's így gyakran megtörténik, hogy a' hímek nő-foglalás közben egymás között véres esatára kelnek. Nem ritka eset az is, hogy vetélytársukat erős kiabálás által igyekeznek megriasztani. Utóbb ellopják az anyáktól fiaikat, hogy csapatjukba csalahassák őket. — Medve-fóka-vadászok már 100 — 150 nöstényt is láttak egy him körül; nejeiknek száma többnyire vitézségüktől függ. Választott nejeit szorgalmasan őrzi, 's egész idő alatt, míg a' parton tartozkodik, semmit sem eszik, csupán nagyon forró napokon valami kevés tenger-vizet iszik, melyet egy óra mulva azonban, fejr hab alakjában, ismét kiad. A' Polusekatesi és cholustjáki jóval későbbben érkeznek-meg mint a' sekatesi. Azok nem mindig mult évi helyőkre mennek, hanem a' sekatesiktől külön válva összecsoportoznak, 's a' tengertől bizonyos távolságra ütnek tanyát. Nem is maradnak folyvást ugyan azon helyen, melyre előszer letelepedtek, mint a' sekatesik, hanem tanyájakat gyakran változtatván, koronként a' tengerre is lemennek.

Tavasztató hó 20-kától, az az, kevéssel az ellés ideje előtt, jönnek-meg a' nöstények. Ezek nem szállnak azonnal szárazra, hanem egy két napig a' sziget körül uszkálván, vagy önkényt esatlakoznak a' maguk által választott sekatesi-hoz, vagy, mi gyakoribb eset, a' bátor him maga ragadja őket magához erővel. Egyik falkát a' másiktól kis hézag választja-el, melyet átlépni egyiknek sem szabad.

A' cotikik közönségesen déli vagy néha délnyugoti széllel is, érkeznek-meg, más széllel azonban igen ritkán. Ezek sem egyszerre jönnek, hanem lassan 's egyenként. Gyakran még nyárelő hó közepe táján sinesenek együtt; sőt vannak példák, hogy némelyek nyárhó közepe felé is szállongtak. E' kölyök medve-fókák, ha esapatosan jönnek, éjjel nappal lármáznak; azt pedig leginkább, mint a' vadászok megjegyzék, vihar vagy tartós kellemetlen idő bekövetkezése előtt teszik.

Hányadik évőkben kezdenek a' nöstények fiazni, még eddig nem tanulhata-k a' vadászok, valamint azt sem, hány évig élnek a' medvefókák. Az első valószínűleg 5-dik évőkben kezdik, hanem eltök aligha többre terjed 25 évnél. A' medvefókászokra nézve ezen olly fontos kérdés még nincs eldöntve.

(Fége következik.)

KÜLÖNFÉLE

Ritka szerelem. Nehány nap előtt halt-meg a' 62 éves Walton Jonathan, Etham melletti mezei lakában, angol földön. A' boldogult — ifjú korában egyik crawfordi bérlőnek leányát szerette-meg; — hogy azonban családjá a' szeretők közötti összeköttetést meggátolja, az ifjat Keletindiába küldé. Itt ő szorgalma által tetemes vagyont szerze magának. Huszonkét évi távollét sem törle-k a' kedvesnek emlékét szívéből, 's a' mellett, hogy imádoztjával folytonos levelezésben volt, azon eltökéléssel indult angol ország felé utra, hogy szíve bálványát oltár elébe vezetendi: de a' halál álmódott jövőjének szép reményeit szétdulá. Haza érkezvén, elrémülve hallja, hogy kegyeltje néhány nap előtt megszűnt lenni. E' pillanattól elkülönözhvén magát az emberektől, magánosságot keresett, és körébe semmi emberi lényt nem bocsátott, csupán kedvesének bátyját, kit 80 ezernyi font sterling vagyonának is örökösévé nevezett azon föltétel alatt, hogy két öreg cselédjének husz

évig részenként 75 font sterlinget fizessen-ki. Ezután egy árnyékos völgy tor-
kolatánál fekvő egyszerű viskóba vonult, melynek ablakredőnyei örökösen
zárva voltak. Étele egyszerű 's csekély volt a' búsongónak, bor pedig, vagy
más szeszes ital soha sem jött asztalára. Szakálát hosszúra növeszté, szürke
haja rendetlen fűtökben csüggött vállára. Szörköntösének színe sötét szürke
volt, úgy, hogy Walton urat egész környék csak remetének nevezte. Igen
jeles könyvtárát az orvosnak hagyta, ki utolsó betegségében hozzá járt. —
Hol vette valljon magát e' ritka szerelemvirág lepke-természetű korunkban?
— Megjelenése valóban feltűnőbb a' phönixnél!

EMLEKMONDÁS.

Jelszó.

Istenemnek lelkemet,

Királyomnak életemet,

A' szépekért szívem ég,

Magamnak a' dicsőség.

G. TELEKI FERENCZ.

Nagy. — Sajátja a' nagy lelkeknek az, hogy a' szerencsétlenségben
legnagyobbak. Ott, hol a' köznapiság zsugorodik vissza, hol lelke, szíve zsi-
bad a' gyávának, — ott emelkedik-fel az erős, ott cselekszik, ott keletkez-
nek magas fellengő tervek keblében. — A' nagy embereknek azon kiváltsá-
guk van a' köznapiaik fölött, hogy szellemök túl hat élteken.

B. JÓSIKA M. után K. H. K. J.

Leányka szerelme nyájas tüzhely; mely ha egynek lobog is,
többeket melegíthet.

FÁY ANDRÁS.

A' reményt vágyaink uti költségül adják; de a' sors hamis pénznek
nézi 's el nem fogadja: így kénytelenek vagyunk azt a' sirig hordozni

KISFALUDY KÁROLY.

Tagrejtvény.

(Két tag.)

Elsőm megfordul gyakran gazdasszonyok és a'

Könyvárus kezein, szintén a' halász, 's a' tudósén.

Második om harcznok hű társa, nemes faju állat:

Mellyet a' szittya vitéz már hajdan sokra becsülvén,

Azzal is osztá-meg győzelmeit és zajos utját

Ismeri a' birkás 's jó gazda egész e' zemet; örvend,

Aklában, ha midőn sok ezer bégethet idén már,

'S vagy nyáját nevelik, vagy az erszényt szép nyereséggel

K-i.

Előbbi rejtvény: KALAPÁCS.

*Figyelmeztetés. Előfizetéseikkel elkésett 1. pártfogóinkat értesít-
jük, hogy e' lapoknak idei teljes számait még megkaphatják, ha rendelé-
seiket minél előbb tenni méltóztatnak.*

Szerkezi Mátray Gábor, halpiacson alul, a' Duna partján. 114. sz. a.

Nyomtatja Trattner-Károlyi, uri utsza 612.